

หลักธรรมนำประโยชน์สร้างสรรค์สู่ธรรมนุญชีวิต Principles bringing creative benefits to the Constitution of Life

พระมหาสมคิด สมปนโน^{*}, พระสิริปัญญาคุณ[†], พระมหาวิเชียร วชิรธมโม[‡]
และพระใบฎีกาไพจิตร รตนญาโณ (คงฉิม)[§]

Received January 10, 2020; Revised February 12, 2020; Accepted June 25, 2020

บทคัดย่อ

การศึกษาหลักธรรมนำประโยชน์สร้างสรรค์สู่ธรรมนุญชีวิต เป็นการศึกษาความหมายความหมายหลักธรรมมงคลชีวิต 38 ประการ ที่ประกอบด้วยหลักที่เป็นความหมายของหมวดครอบครัว ที่มีผลต่อประโยชน์และคุณค่าทางจริยธรรมของฆราวาสธรรมที่นำมาเป็นธรรมนุญชีวิต หน้าที่ของมนุษย์ที่ใช้ชีวิตร่วมกัน หมวดการทำงาน ที่ส่งผลตามพื้นฐานแห่งชีวิต ด้วยอคติ 4 ประการ ทำให้เกิดแนวทางปฏิบัติเพื่อใช้ชีวิตในสังคม จนสามารถเป็นผู้นำตามหลักอิทธิบาท 4 และทำให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมอย่างแท้จริง

คำสำคัญ : หลักธรรม, ธรรมนุญชีวิต

Abstract

The study of principles brings creative benefits to the Statute of Life. It is a study of meanings, meanings, Dharma, Dharma, 38 aspects of life that comprise the meaning of the family category. That affects the benefits and ethical values of the secular dharma that is brought into the constitution of life. Duties of human beings who live together the category of work that results in the foundation of life with 4 prejudices creates guidelines for living in society. Until being able to become a leader according to the 4 virtues and truly benefit the public

Key words: Principles, Statute of Life

^{*} อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี โทร 0936376372 อีเมล rangsan.wat@mcu.ac.th

[†] นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น คณะปรัชญาและศาสนา สาขาวิชาปรัชญาและศาสนา

[‡] อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี

[§] นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น คณะปรัชญาและศาสนา สาขาวิชาปรัชญาและศาสนา

บทนำ

จากสภาวะการณ์ของสังคมในปัจจุบันทุกชีวิตต้องดิ้นรนชวนขวายเพื่อให้ตนเองอยู่รอด ทำให้ผู้คน (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546) ในสังคมแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นละเลยต่อศีลธรรมอันดีงาม มีความเห็นแก่ตัวกันมากขึ้น และหันไปหลงมกายนับถือผีสาขเทวดาเทพเจ้าและสิ่งต่าง ๆ ที่คิดว่ามีความศักดิ์สิทธิ์สามารถ ดลบันดาลให้ตนเองได้ แต่ทุกคนกลับไม่นึกคิดถึงตัวเอง ไม่นึกคิดถึงศีลธรรมตามหลักที่ศาสนาได้สอนไว้ กลับไปตั้งความหวังพึ่งสิ่งที่มองไม่เห็น แล้วคิดว่าจะทำให้ตัวเองมีความสุข ดังนั้นข้าพเจ้า จึงคิดว่าถ้าเรานำศีลธรรมกลับมาได้จะทำให้โลกใบนี้อยู่ด้วยกันได้อย่างสงบสุข เพราะฉะนั้น การจะทำอะไรก็ตามต้องเริ่มที่ตัวเองก่อน ซึ่งตามหลักทางพุทธศาสนาที่เรานับถือก็มีหลักธรรมมากมายให้เรานำไปประพฤติปฏิบัติ เมื่อตัวเราเองประพฤติปฏิบัติได้แล้ว สิ่งที่ดี ๆ ต่างย่อมส่งผลตามมาให้กับชีวิตเรา โดยที่เราไม่ต้องไปกราบไหว้วิงวอนขอจากเหล่าผีสาขเทวดาหรือเทพเจ้าต่าง ๆ

ดังนั้นข้าพเจ้าจึงนำหลักธรรม ดังต่อไปนี้มาประยุกต์ใช้ คือ

1. ในขั้นต้น มนุษย์เราเกิดมามีพ่อแม่เป็นผู้ให้กำเนิด ดังนั้น การที่เราจะกตัญญูรู้คุณผู้ใดก่อนเราควรกตัญญูต่อบิดามารดา เสียก่อนที่จะไปทำกับคนอื่น ดังนั้น ในที่นี้ข้าพเจ้าจึงคิดว่า หลักธรรมที่ควรนำมา ประพฤติปฏิบัติเป็นอันดับแรกคือ ทิศ 6 (ที. ปาฎิ. 11/203 - 206.) โดยเฉพาะทิศที่ 1 ปุริตถิมทิส ทิศเบื้องหน้า ได้แก่ บิดา มารดา ที่เราได้เกิดมาและถูกเลี้ยงดูจนเติบโตมาได้ก็เพราะ บิดา มารดาเป็นผู้ให้กำเนิดและดูแลเอาใจใส่ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่เราจะต้องทดแทนบุญคุณของบิดา มารดา เพราะความเป็นผู้กตัญญูรู้คุณต่อบิดา มารดา นั้นจะส่งผลให้ ตัวเราเองมีความสุขเจริญก้าวหน้าในทุก ๆ ด้าน ซึ่งหน้าที่ของลูกที่จะทดแทนบุญคุณ ตามคำกล่าวที่ว่า “ความกตัญญู เป็นเครื่องหมายของคนดี” เมื่อผู้ใดได้ปฏิบัติแล้วย่อมเป็นที่สรรเสริญของบุคคลทั้งหลาย และ ตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เรื่อง ทิศ 6 ใน ทิศที่ 1 ปุริตถิมทิส นั้นให้เราประพฤติ

และอีกอย่าง ที่เราพื้งนำมาใช้นั้นคือ มงคล 38 ประการ ข้อที่ 11 (มงคลชีวิต 38ประการ.(ออนไลน์, <https://wow.in.th/jWrPy>, สืบค้นวันที่ 5 มกราคม 2563.) การบำรุงบิดามารดา เพราะพ่อแม่เป็นผู้มีพระคุณต่อเรา ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสสรรเสริญว่าเป็นมงคลอย่างยิ่ง เพราะ พ่อแม่นั้นเป็นทุกอย่างของลูก ทั้งทางกายและใจ เป็นครูคนแรกที่ทำให้ความรู้ เปรียบเสมือนพระพรหม พระอรหันต์ในครอบครัว เมื่อบุตรได้ทำคุณทดแทนท่านย่อมถือว่าเป็นคนดีอย่างยิ่ง และในการบำรุงบิดามารดานั้น มีอานิสงส์

สรุป บิดา มารดาเป็นผู้มีอุปการคุณคนแรก ของเรา เพราะท่านก้าวเข้ามารับผิดชอบต่อชีวิตของเราก่อนใคร ๆ ในโลก และทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นชีวิต เลือดเนื้อ รวมทั้งความเป็นคน เราได้มาจากท่านทั้งนั้น จึงเป็นการสมควรที่เราจะต้องรู้จักกตัญญูทดแทนบุญคุณของท่าน

ดังนั้น เราต้องรู้จักเลือกคบหามิตรให้ดี อย่าได้คบคนไม่ดีหรือคนพาล เพราะที่สุดแล้ว คนพาล ก็จะนำพาเราไปสู่หรือทำในสิ่งที่ไม่ดี นำความเดือดร้อนมาให้กับเรา รวมไปถึงครอบครัว พ่อ แม่ พี่ น้อง ลูก เมีย ก็ต้องพลอยเดือดร้อนกับเราไปด้วย เป็นการสร้างความทุกข์ให้กับพวกเขาอีก ซึ่งเราจะเห็นได้จากในสังคมปัจจุบันนี้ ตามข่าวสารต่าง ๆ จะเห็นได้ว่าการคบมิตรไม่ดีได้นำมาซึ่งความเดือดร้อนมากมายเพียงใด สมดังคำที่ว่า

“อย่าคบมิตร ที่พาล สันดานชั่ว

จะพาตัว เน่าดิบ จนฉิบหาย

แม้ความคิด ชั่วช้า อย่างล้ำกราย

เป็นมิตรร้าย ภายใน ทุกใจครัน”

สรุป จากหมวดการเตรียมความพร้อมให้กับตนเองนี้ ข้าพเจ้าให้ นำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในชีวิต ก็คือ หลักทิศ 6 โดยนำทิศที่ 1. ปุริตถิมทิส ทิศเบื้องหน้า บิดา มารดา ควบคู่กับมงคล 38 ประการ ข้อที่ 11. การบำรุงบิดามารดา และ มงคล 38 ประการ ในหมู่ที่ 1 (การฝึกตนให้เป็นคนดี) คือ มงคลข้อที่ 1 ไม่คบ คนพาล ข้อที่ 2 คบบัณฑิต ข้อที่ 3 บูชาบุคคลที่ควรบูชา ที่ข้าพเจ้าใช้หลักธรรมดังที่กล่าวมา เพราะเชื่อว่า มนุษย์เราหากจะทำการงานสิ่งใดแล้ว หากขาดเสียซึ่งความกตัญญู กตเวที ย่อมไม่มีความเจริญ โดยเฉพาะ ต่อบุพพการี และการที่เราจะดำรงตนอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข เราควรที่จะเลือกคบหามิตร ที่สามารถนำพาเราไปสู่สิ่งที่ดีที่งาม ไม่นำพาไปสร้างความเดือดร้อน ไม่นำความทุกข์กายทุกข์ใจมาให้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะส่งผลให้เรามีความเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าในอาชีพ ประสบความสำเร็จในการดำรงชีวิตเป็นที่แน่นอน

ธรรมเนียมชีวิต

(ธรรมเนียมชีวิต, (2558), (ออนไลน์) พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) เมื่อพูดถึงเรื่องทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตประจำวัน ศาสนาทั้งหลายมีแนวปฏิบัติแตกต่างกันเป็น 2 แบบ กล่าวคือ แบบหนึ่ง ไม่ใส่ใจเรื่องอย่างนั้นเลยโดยสิ้นเชิง มุ่งเน้นเฉพาะแต่การบรรลุจุดหมายที่สูงส่ง คือการเข้าร่วมเป็นหนึ่งเดียวกับพระเจ้า หรือเข้าถึงบรมตถสัจจะ ส่วนอีกแบบหนึ่งก็สั่งสอนข้อปฏิบัติเกี่ยวกับชีวิตประจำวันนั้นเสียอย่างละเอียดพิสดาร โดยกำหนดแก่เราว่าจะต้องคิดหมายใคร่ทำอะไร ๆ แค่นั้นอย่างไร จะต้องกินอาหารอะไร จะต้องสวมใส่เสื้อผ้าแบบไหน ศาสนาสองแบบนี้จะเป็นสุดโต่ง 2 ด้าน

เพราะพระพุทธศาสนาเป็นคำสอนสายกลางหรือสอนความพอดี ในเรื่องนี้ก็เช่นเดียวกับเรื่องอื่น ๆ คำสอนในพระพุทธศาสนาดำเนินสายกลาง ระหว่างการเพิกเฉยไม่ใส่ใจเสียเลยต่อเรื่องที่จะต้องปฏิบัติในชีวิตประจำวัน กับการตรากตรำปฏิบัติเป็นกฏข้อบังคับที่เคร่งครัดตายตัว พระพุทธศาสนาสอนแนวทางความประพฤติตามหลักสัจธรรมที่เป็นอากาโกล ว่าด้วยประโยชน์สุขที่พึงได้ อันเกิดจากการอยู่ร่วมสัมพันธ์กันโดยใช้ปัญญาด้วยเมตตากรุณา และพร้อมกันนั้นก็มุ่งให้บรรลุถึงอิสรภาพทางจิตปัญญาที่เป็นจุดหมายสูงสุดถึงขั้นที่ให้อยู่ในโลกได้โดยไม่ติดโลกหรืออยู่เหนือโลก

จากเนื้อหาในหนังสือนี้ได้รวบรวมจากพระไตรปิฎกและอรรถกถาทั้งหลาย ซึ่งเป็นคัมภีร์ของพระพุทธศาสนา (ยุคแรก) สายเถรวาท ที่ทุกวันนี้ยังใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิต และถือปฏิบัติกันอยู่ ในประเทศไทยและประเทศอื่น ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คำสอนนี้มีอายุเกินกว่า 2,500 ปีแล้ว แต่มีได้คร่ำครว้าล้าสมัยแต่ประการใด ในสังคมปัจจุบันยุคถือหลักความเสมอภาค ที่แบบแผนความประพฤติต่างๆ ตามที่ถือสืบ ๆ กันมาแต่เดิม ได้ถูกล้มล้างลงไป หรือถูกตั้งข้อสงสัยไปหมด และทั้ง ๆ ที่มีแนวคิดภูมิปัญญาชนิดที่ว่า “รู้แจ้งเจนจบ” แพร่สะพัดไป แต่ชีวิตของผู้คนกลับสับสนวุ่นวายยิ่งกว่ายุคสมัยใด ๆ ในสภาพเช่นนี้ คำสอนของพระพุทธศาสนาที่ย้อนยุคสมัยมีมาแต่ครั้งทีอะไร ๆ ยังเป็นไปตามธรรมดาสามัญกว่านี้อีกมากมายนั้น จะเป็นเสมือนกระแสน้ำที่พัดพาชีวิตที่ผ่านเข้ามาในท้องที่มีผู้คนแออัด บาปที่อาจจะถึงเวลาแล้วที่เราจะหวนกลับไปหาคุณค่าที่เก่า ๆ แต่คงทนดีกว่าเมื่อการดำเนินชีวิตและกิจการต่าง ๆ ยึดหลักความเอื้ออาทรเห็นอกเห็นใจกัน มากกว่าจะมุ่งหาผลประโยชน์ให้แก่ตน ก็จะเห็นผลปรากฏว่า ชีวิตและกิจการเหล่านั้นมิใช่จะเลวร้ายอย่างที่เราเคยคิด และที่แท้แล้วมันจะช่วยชีวิตของเราไปร่องเบาสบายขึ้นด้วย ลองนำแนวคิดของคนสมัยนี้จำนวนมาที่มองสังคมเป็นสนามชิงผลประโยชน์ที่ขัดแย้งกันระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง กับคำสอนง่าย ๆ ว่าด้วย “การปฏิบัติต่อกันระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง” หน้า 62 มาเทียบกันดูซิว่าเป็นอย่างไร

จึงทำให้คนในปัจจุบันจำนวนมากมองชีวิตทุกวงการเป็นการต่อสู้ระหว่างผลประโยชน์ที่ขัดกัน เกิดเป็นฝ่ายนายจ้างกับลูกจ้าง รัฐบาลกับราษฎร คนมีกับคนจน และแม้แต่หญิงกับชาย หรือลูกกับพ่อแม่ เมื่อคนถือเอาทรัพย์สินและอำนาจเป็นจุดหมายของชีวิต สังคมก็กลายเป็นสนามต่อสู้ระหว่างผลประโยชน์ส่วนตัวที่ขัดกัน เราก็เลยต้องเที่ยวหาจริยธรรมสำหรับมาปกป้องผลประโยชน์เหล่านั้น นี่คือ “จริยธรรมเชิงลบ” กล่าวคือ สังคมยึดหลักผลประโยชน์แบบเห็นแก่ตัว โดยถือ “สิทธิของแต่ละคนที่จะแสวงหาความสุข” แล้วเราก็เลยต้องหาจริยธรรมดั่งเช่น “สิทธิมนุษยชน” มาคอยกีดกันกันและกันไว้ ไม่ให้คนมาเชือดคอหอยกัน ในระหว่างที่กำลังวิ่งหาความสุขนั้น

หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็น “จริยธรรมเชิงบวก” ประโยชน์สุขคือจุดหมาย หาใช้ทรัพย์สินและอำนาจไม่ พระพุทธศาสนาถือว่า สังคมเป็นสื่อกลาง ที่ช่วยให้ทุกคนมีโอกาสอันเท่าเทียมกันที่จะพัฒนาตนเอง และเข้าถึงประโยชน์สุขได้มากที่สุด และนำเอาจริยธรรมมาใช้เพื่อเกื้อหนุนจุดหมายที่กล่าวนี้

สรุปได้ว่าคำสอนที่แสดงไว้ในหนังสือนี้ ยึดถือตามหลักธรรมที่เป็นความจริงอันไม่จำกัดกาล กล่าวคือ กรุณา เมตตา สามัคคี สังคหะ และปัญญา คนสมัยใหม่ที่มองธรรมชาติคนว่าเห็นแก่ตัว อาจจะรู้สึกว่าการสอนเหล่านี้เป็นเพียงอุดมคติ แต่ก็มีใช้สิ่งที่เป็นไปไม่ได้ หลักธรรมเหล่านี้สามารถนำมาปฏิบัติได้จริง อย่างไรก็ตาม จะต้องระลึกไว้ว่า คำสอนเหล่านี้เก่าแก่ถึง 2,500 ปีแล้ว อาจจะมียุค 2 - 3 อย่างที่จะต้องนำมาแปลความหมายให้เข้ากับสภาพปัจจุบัน แต่ข้าพเจ้ามีความรู้สึกว่าการสอนเหล่านั้นง่ายพอที่ผู้อ่านจะกลั่นกรองความหมายเอามาใช้ได้ด้วยตนเอง ขอให้หลักธรรมดังกล่าวอ่านวนประโยชน์แก่ท่านผู้อ่าน เหมือนดังที่ได้อ่านวนประโยชน์แก่ชาวพุทธจำนวนมากมาทั่วทั้งโลก

หมวดของครอบครัว (หมวดครอบครัว 2563, (ออนไลน์) <https://wow.in.th/zSWcv>)

การใช้ชีวิตครอบครัวถือว่าเป็นสิ่งสำคัญอีกเรื่องหนึ่ง เพราะมนุษย์เราต้องอยู่กันเป็นสังคม มีความรักใคร่ มีคู่ครอง และมีผู้สืบทอดสกุล ดังนั้นการใช้ชีวิตครอบครัวจึงถือเป็นเรื่องสำคัญ สังคมครอบครัวถือว่าเป็นสังคมพื้นฐานที่จะพัฒนาหรือผลิตประชากรที่ดีมีคุณภาพให้กับสังคมหรือประเทศ เพราะสังคมครอบครัวเป็นสังคมเริ่มแรกที่ถ่ายทอดความรู้ ความคิด อารมณ์ จิตใจให้กับคนภายในครอบครัวตนเอง ซึ่งสังคมครอบครัวนั้นเริ่มต้นจากผู้เป็นพ่อ และแม่ ที่ได้มีความรักและตกลงใจใช้ชีวิตร่วมกันจนกระทั่งมีลูก เป็นผู้สืบทอดสกุล และเป็นหน้าที่ของผู้เป็นพ่อและแม่ที่จะต้องคอยเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนลูกให้เป็นคนดี หากพ่อแม่

ละเลยไม่อบรมสั่งสอนลูกหรือไม่ประพฤติปฏิบัติให้เป็นแบบอย่างเสียแล้ว ลูกอาจจะเดินทางผิดได้ ซึ่งสังคมในปัจจุบันนี้ จะเห็นได้ว่า สถาบันครอบครัวนั้นกำลังยุบสลาย เพราะพ่อแม่ มุ่งทำแต่งงาน ไม่ได้ให้ความสนใจลูก ใช้เงินเป็นเครื่องเจือจุนแทนตนเอง ลูกทำอะไรก็เอาแต่คอยปกป้อง ใช้เงินแทนทุกอย่าง ทำให้เด็กไม่ได้ รับการอบรมสั่งสอนที่ดี และเรื่องการหย่าร้างก็มีอัตราสูง เพราะผู้เป็นพ่อแม่ต่างไม่หันหน้าเข้าหากัน มีปัญหาที่ถือว่าตนเองเก่ง สามารถทำงานหาเงินได้ ไม่ต้องง้อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง จึงได้หย่าร้างกัน ทำให้ปัญหาไปตกกับเด็ก และกลายเป็นปัญหาสังคม ไม่ว่าจะเป็น ในเรื่องของยาเสพติด ในเรื่องของอาชญากรรม ซึ่งต่างส่วนหนึ่งมาจากเด็กที่เติบโตมาบนพื้นฐานที่ครอบครัวแตกแยก ซึ่งเด็กเหล่านี้จะเติบโตมาบนพื้นฐานจิตใจที่ก้าวร้าว กว่าเด็กปกติที่มีพ่อแม่เป็นพื้นฐานและแบบอย่างที่ดี ข้าพเจ้านำหลักธรรมสำหรับการครองเรือน

กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ การสามารถเสียสละความสุขสบายและประโยชน์ส่วนตน เพื่อคู่ครองหรือคนในครอบครัวได้ เช่น อดหลับอดนอนพยายาลกันเหน็ดเหนื่อยได้ป่วย เป็นต้น หรือความมีน้ำใจ ชอบช่วยเหลือเกื้อกูล พร้อมทั้งรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็น และความต้องการของคู่ครอง ไม่คับแคบเห็นแก่ตนหรือเอาแต่ใจตัวเอง

ฆราวาสธรรมทั้ง 4 ประการนี้ สรุปเป็นคำคล้องจองเพื่อให้จำง่ายว่า “จริงใจ ผักผ่น ทนได้ ให้อภัย” เป็นหลักธรรมโดยตรงของฆราวาสผู้อยู่ครองเรือน โดยเป็นหลักธรรมที่จำเป็นในการครองชีวิตคู่อยู่ร่วมกัน และเป็นหลักธรรมช่วยควบคุมให้บุคคลในตระกูลมีความสามัคคีกลมเกลียวกัน ทำให้ชีวิตคู่ของผู้ครองเรือน มีความสงบสุขร่มเย็นตามสมควรแก่ฆราวาสวิสัย ดังนั้น ผู้ครองเรือนจึงจำเป็นต้องตระหนักอยู่เสมอและจำต้องสร้างสรรค์ให้เกิดมีขึ้นในจิตใจตนเป็นประจำ

ประโยชน์และคุณค่าทางจริยธรรมของฆราวาสธรรม

1) หลักสัจจะ ย่อมเป็นเหตุให้เป็นคนที่ไม่ใจได้ ไม่ทำให้เกิดความหวาดระแวงต่อกัน เพราะเป็นคนพูดจริง ทำจริง ไม่โลเลเหลวไหล ซึ่งเป็นเหตุให้มีความก้าวหน้าในชีวิตการงาน มีคนเชื่อถือยำเกรง ได้รับเกียรติและผลสำเร็จในการทำงานอย่างดีเลิศ

2) หลักทมะ ย่อมเป็นเหตุให้อยู่กันด้วยความราบรื่น ไม่กระทบกระทั่งกัน มีความใจเย็น มีความสามารถในการทำงาน ยับยั้งตัวเอง ช่มใจตัวเองได้เมื่อจะทำผิด ไม่พูดผิดทำผิดเพราะอารมณ์ชั่ววูบ สามารถปรับปรุงพิจารณาตนเองตลอดเวลา มีมิตรภาพกับบุคคลทั่วไป ไม่มีเวรร้ายกับใคร ๆ เพราะการทะเลาะถกเถียงกัน เป็นต้น

3) หลักขันติ ย่อมเป็นเหตุให้ปฏิบัติหน้าที่ของตนได้ผลดี ไม่ก่อความรังเกียจให้แก่ผู้ใกล้ชิด หากทรัพย์สมบัติได้เป็นเหตุให้การครองเรือนมีหลักประกันด้านทรัพย์สินมั่นคง ไม่ทำผิดเพราะทนต่อความอยากไม่ได้

4) หลักจาคะ ย่อมเป็นเหตุให้มีใจกว้าง ไม่คับแคบเห็นแก่ตัว มีอหิยาศัยตังาม โอบอ้อมอารี มีจิตใจเอื้อเฟื้อเป็นสุขเมื่อช่วยเหลือผู้อื่นแล้ว ความเป็นอยู่อยู่ในครอบครัวอบอุ่น ซึ่งเป็นเหตุให้รักษาน้ำใจของคู่ครองไว้ได้

ประโยชน์และคุณค่าทางจริยธรรมทั้งหมดนี้ ล้วนเป็นเหตุให้การครองเรือนเป็นไปด้วยความราบรื่น ไม่มีปากมีเสียงกันภายในครอบครัว และมีความเจริญก้าวหน้าในทางเศรษฐกิจและสังคมโดยส่วนเดียว

แต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสเรื่องมงคลสมรส ไว้สั้น ๆ เพียงคำเดียวว่าสังคหะ แปลว่าการสงเคราะห์กัน และให้ปฏิบัติตามหลักสังคหัตถ์ 4 เพื่อเป็นการยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน

โดยสรุป คือ ปฏิบัติตนตามหลักทาน การให้ปันสิ่งของ รักษาศีล เพื่อให้มีคำพูดที่ไพเราะ และเพื่ออุดหนุนพร่องของตนจะได้เป็นคนมีประโยชน์ เจริญก้าวหน้า คือ การฟังธรรมและทำสมาธิ เพื่อให้ใจผ่องใสเกิดปัญญา จะได้ว่าดวงตัวได้เหมาะสมกับที่ตัวเป็น

หน้าที่ของสามีต่อภรรยา

1) ยกย่องให้เกียรติ คือ ยกย่องว่าเป็นภรรยา ไม่ปิด ๆ บัง ๆ หากทำดี ก็ชมเชยด้วยใจจริง หากทำผิดก็เตือน แต่ไม่ตำหนิต่อหน้าสาธารณชนหรือคนในบ้าน เพราะจะเสียอานาจการปกครอง สิ่งใดเป็นเรื่องส่วนตัว เช่น การเลี้ยงเพื่อน พบปะญาติมิตร ควรให้อิสระตามสมควร

2) อดทนอดกลั้น ไม่เหยียบย่ำว่าตำกว่าตน ไม่ดูถูกเรื่องตระกูล ทรัพย์ ความรู้ การแสดงความคิดเห็นไม่กระทบเรื่องเกี่ยวกับครอบครัวโดยไม่ปรึกษาหารือ และห้ามทุบตีตำท้อเด็ดขาด

3) ไม่นอกใจ ไม่ไปยุ่งเกี่ยวกับหญิงอื่นในฐานะเป็นภรรยาเหมือนกัน เพราะเป็นการดูหมิ่นความเป็นหญิงของภรรยา ให้เอาใจเข้ามาใส่ใจเรา ภรรยาทุกคนจะปลื้มใจที่สุด ถ้าสามีรักและซื่อตรงต่อตนเพียงคนเดียว

4) มอบความเป็นใหญ่ให้ คือ มอบให้เป็นผู้จัดการภาระทางบ้าน ไม่เข้าไปก้าวก่ายในเรื่อง การครัว การปกครองภายใน นอกจากเรื่องใหญ่ ๆ ซึ่งภรรยาไม่อาจแก้ปัญหาได้

5) ให้เครื่องแต่งตัว ชื่นชอบว่าผู้หญิงล้วนชอบแต่งตัวสนใจเรื่องสวย ๆ งาม ๆ ถ้าได้เสื้อผ้า เครื่องแต่งตัวสวย ๆ งาม ๆ แล้วชื่นใจ ถึงจะโกรธเท่าใด ถ้าได้เครื่องแต่งตัวถูกใจ ประเดี๋ยวก็หาย สามียึดตามใจบ้าง

1) จัดการงานดี จัดบ้านให้สบายน่าอยู่ จัดอาหารให้ถูกปากและทันตามความต้องการ จัดเสื้อผ้าเครื่องใช้ให้สะอาดอยู่เสมอ

- 2) สงเคราะห์ญาติข้างสามี ด้วยการเอื้อเฟื้อ กล่าววาจาไพเราะ ให้ความช่วยเหลือตามฐานะที่จะทำได้
- 3) ไม่นอกใจ จงรักภักดี ซื่อสัตย์ต่อสามีเพียงผู้เดียว
- 4) รักษาทรัพย์ให้ดี ไม่ฟุ่มเฟือย แต่ก็ไม่ตระหนี่ รู้จักใช้ทรัพย์ให้เป็น
- 5) ขยันทำงาน ขยันขันแข็งทำงานบ้าน ไม่เอาแต่กินนอน เที่ยว หรือเล่นการพนัน

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสอนให้ยึดเหมือนกัน แต่แทนที่จะสอนให้ยึดด้วยด้าย พระองค์ทรงสอนให้ยึดด้วย คุณธรรมที่เรียกว่าสังคหะ การสงเคราะห์ที่ทั้งสองฝ่ายปฏิบัติต่อกัน จะเป็นเงื่อนไข 2 วง วงหนึ่งคล้องไว้ในใจสามี อีกวงหนึ่งคล้องไว้ในใจภรรยา ถ้าทำได้ตามหลักธรรมนี้แล้ว ต่อให้มนุษย์หน้าไหน ก็มาพรากไปจากกันไม่ได้ แม้แต่ความตายก็พรากได้เพียงร่างกายส่วนดวงใจนั้นยังคงคล้องกันอยู่ชั่ววันรันดร์

มีข้อเตือนใจอยู่ว่า แม้บางคนตั้งใจแล้วว่าต้องยึดใจเอาไว้ ครั้นปฏิบัติจริงก็ไม่วายเขว พอสามีท่าท่าจะหลงไหลนอกกลุ่มนอกทาง กลับวิ่งไปหาหมอเสน่ห์ยาแฝด เสียเงินเสียทอง เสียเวลา แต่แล้ว ก็เหลวเพราะทิ้งบ้าน ทิ้งช่องไปเฝ้าหมอเสน่ห์ ข้าวปลาไม่รู้จักงูเห่า ปล่อยให้บ้านรกเป็นเล้าไกร้งกา แทนที่ จะคอยเอาใจสามี กลับไปกราบเท้าเอาใจหมอเสน่ห์เพื่อจะมาแข่งข้อเอาภิสามีสถานการณ์ก็ยิ่งเลวร้ายลง ทุกที ที่ถูกควรปักใจให้มั่นในศีลในทาน ในการทำความดี ปฏิบัติหน้าที่ของเราไม่ยอมให้บกพร่อง แล้วทุกอย่างจะดีขึ้นเอง

จากที่กล่าวมา ผู้เป็นสามีพึงเลี้ยงดูรราให้ดี เอาใจใส่ดูแล ให้ความรักความจริงใจ มีความเสมอต้นเสมอปลาย ไม่นอกลู่
นอกทาง แม้แต่ตัวรราเองก็เช่นกัน พึงกระทำตอบสามีให้ดี รวมทั้งช่วยเหลือเกื้อกูลไปถึงครอบครัวของสามีตามกำลังของตน ซึ่ง
จากหลักธรรมที่นำมาแสดงไว้แล้วนั้น ล้วนเป็นสิ่งที่สามีภรรยาพึงยึดถือปฏิบัติ ซึ่งจะเป็นอานิสงส์ให้ครอบครัวมีความสุข อยู่ด้วยกัน
อย่างยืนยาว ไม่ทำให้ครอบครัวต้องแตกแยก

มนุษย์เราทุกคนเกิดมาแล้วต้องทำงาน เนื่องจากเป็นสิ่งที่ต้องใช้สำหรับการเลี้ยงตัวเองและครอบครัว การทำงานนั้น มีมากมายหลายอาชีพ ซึ่งแล้วแต่เราจะถนัดทำงานแบบไหน จะเป็นงานที่สูงหรืองานไม่ต่ำ หากเป็นงานที่สูงรื้อแล้วยอมไม่สร้าง ความเดือดร้อนให้กับผู้ใด ในสถานะของการทำงานนั้น เราต้องพบเจอกับผู้คนมากมาย ทั้งที่เป็นผู้บังคับบัญชา และผู้ใต้บังคับบัญชา ข้าพเจ้าซึ่งมีอาชีพรับราชการ จึงเป็นผู้ที่มีทั้งสองอย่างที่จะต้องพบเจอ ซึ่งบางครั้งก็ถูกใจบ้าง ไม่ถูกใจบ้าง ตามแต่สถานการณ์ เพราะงานข้าราชการย่อมต้องมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอด ผู้ใต้บังคับบัญชา และผู้บังคับบัญชาเหนือเรา มีการเปลี่ยนอยู่ตลอด ข้าพเจ้าจึงประยุกต์ใช้หลักธรรมต่อไปนี้ เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจในการปฏิบัติงาน

1) ฉันทาคติ ความละเอียดเพราะความรักใคร่ หมายถึง การทำให้เสียความยุติธรรม เพราะอ้างเอาความรักใคร่หรือความชอบพอกัน ซึ่งมักเกิดกับตนเอง ญาติพี่น้อง และคนสนิทสนม การแก้ฉันทาคติ ต้องทำให้เป็นกลาง โดยการปฏิบัติต่อทุกคนให้เหมาะสมเหมือน ๆ กัน

2) โทสะคติ ความละเอียงเพราะความไม่ชอบ เกลียดชัง หรือโกรธแค้น หมายถึง การทำให้เสียความยุติธรรม เพราะความโกรธ หรือลู่อำนาจโทสะ การแก้ไขโทสะคติ ทำได้ด้วยการทำให้หนักแน่น รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา และพยายามแยกเรื่องส่วนตัวกับเรื่องงานออกจากกัน

3) โมหาคติ ความละเอียงเพราะความไม่รู้ หรือความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หมายถึง การทำให้เสียความรู้สึกธรรม เพราะความสะเพร่า ความไม่ละเอียดถี่ถ้วน รีบตัดสินใจก่อนพิจารณาให้ถี่ วิถีแก้ไข ทำด้วยการเปิดใจให้กว้าง ทำใจให้สงบ มองโลกในแง่ดี และยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น

4) ภัยาคติ ความละเอียงเพราะความกลัว หมายถึง การทำให้เสียความยุติธรรม เพราะมีความหวาดกลัว หรือเกรงกลัวอันตราย วิธีแก้ทำได้ด้วยการพยายามฝึกให้เกิดความกล้าหาญ โดยเฉพาะความกล้าหาญทางจริยธรรม คือ กล้าคิด กล้า

พูดในสิ่งที่ตามมา

แนวทางปฏิบัติเพื่อชีวิตและสังคม

อคติเป็นทางที่ไม่ควรปฏิบัติ ดังนั้นจึงควรหลีกเลี่ยง โดยการพิจารณาถึงผลเสียที่จะเกิดขึ้นตามมา หากพิจารณาว่าเรากำลังมีจิตใจลำเอียง ก็ให้ปรับปรุงพฤติกรรมของตนเองใหม่ให้ตรงกันข้าม คือ ความไม่ลำเอียง

โดยปกติคนเราชอบความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม และเกลียดความลำเอียง แต่การที่เรา จะสร้างความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม และหลีกเลี่ยงความลำเอียงได้นั้น ค่อนข้างยาก วิธีเดียวที่ทำได้ คือ ผิฝจิตใจ โดยถือหลัก เอาใจเขามาใส่ใจเรา เราเกลียดความ อยุติธรรม ความไม่ชอบทำอะไร คนอื่นก็เช่นเดียวกับเรา เกลียดความลำเอียงชอบความยุติธรรมเหมือนกัน

จากแนวทางที่กล่าวมานั้น ถ้าเราละทิ้งอคติเหล่านี้ได้ ย่อมสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเราเป็นอย่างดี โดยเฉพาะกับการปกครอง ผู้ได้บังคับบัญชา หากเรามี อคติแล้วการงานที่เราต้องการย่อมไม่สำเร็จ เพราะเรามีอคติต่อผู้บังคับบัญชา เขาก็จะสร้างอคติต่อเรา แต่ถ้าเราละทิ้งเสีย ปกครองอย่างเป็นธรรมเขาเหล่านั้นย่อมยกย่องเชื่อฟังเราและปฏิบัติตามที่เราได้สั่งการ รวมทั้งจะกลายเป็นเพื่อนร่วมช่วยเหลือกันเมื่อต้องประสบเหตุอันไม่คาดคิดในห้วงของการทำงาน

อิทธิบาท 4 หนทางสู่ความสำเร็จ

1) ฉันทะ ความรักงาน พอใจกับงานที่ทำอยู่อันดับแรกต้องสำรวจตนเองว่า มีความชอบหรือศรัทธาทางด้านใด แล้วมุ่งไปในเส้นทางนั้น อาจเริ่มต้นง่าย ๆ ด้วยการตั้งคำถามกับตัวเอง ฉันทำงานเพื่ออะไร ฉันมีความสุขหรือไม่ หากงาน ที่ทำอยู่ ไม่ใช่งานที่รักเสียทีเดียว เพื่อเราจะได้มีเวลาค้นหาและปรับเปลี่ยนตัวเอง หรือปรับศรัทธาของตัวเอง ให้เข้ากับงานที่ทำอยู่อย่างใดก็ตาม เชื่อเถอะว่างานแต่ละอย่างนั้น ไม่มีทางที่ใครจะชื่นชอบไปทั้งหมด ทุกกระบวนการ ดังนั้น ถ้าคุณพอใจที่จะทำ และมีความสุขกับงาน เชื่อว่างานที่คุณทำอยู่ต้องออกมาดีแน่ ๆ

2) วิริยะ ขยันหมั่นเพียรกับงานที่มีงานทุกอย่างจะสำเร็จได้ต้องอาศัยความขยันหมั่นเพียร ความวิริยะจึงเป็นเครื่องมืออีกอย่างหนึ่งที่จะนำคุณไปสู่ความสำเร็จได้ ยิ่งคุณขยันเท่าไรผลตอบแทนที่คุณจะได้รับมันก็มีมากเท่านั้นที่สำคัญความวิริยะจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยความรักในงานจากฉันทะนั้นเอง และความวิริยะไม่ใช่การทำงานแบบเอาเป็นเอาตาย แต่เป็นการหมั่นฝึกฝนตนเองต่างหากทั้งนี้ มีข้อสังเกตสำหรับคนทำงานร่วมกันคือ จะต้องขยันด้วยกันทั้งหัวหน้าและลูกน้อง ยิ่งผู้เป็นหัวหน้าน่าสำคัญมาก ถ้าเป็นคนเกียจคร้าน คิดกินแรงอย่างเดียว ลูกน้องก็มักขยันไปได้ไม่กี่น้ำ เดียวก็รามือกันหมด แต่ถ้าหัวหน้าเอาการเอางาน ก็จะสามารถดึงลูกน้องให้ขยันขันแข็งขึ้นด้วย

3) จิตตะ เอาใจใส่รับผิดชอบกับงานที่ทำจิตใจที่จดจ่อกับงานล้วนเกิดผลดีต่องานที่ทำ จิตตะเป็นธรรมะที่แสดงถึงสติ ความรอบคอบและความรับผิดชอบที่จะตามมา ซึ่งในสังคมการทำงานปัจจุบันนี้ มุ่งเน้นแย่งชิงตำแหน่งกัน และขัดขวางลิมคิดไปว่า งานที่ตนเองต้องรับผิดชอบนั้นคือสิ่งใดกันแน่ จิตตะจึงมีความสำคัญในการทำงานโดยไม่วอกแวกออกไปนอกกลุ่มนอกทาง ดังนั้น เมื่อคุณมีทั้งฉันทะและวิริยะแล้ว จิตตะจะเป็นเสมือนรั้ว ของเส้นทางที่ไม่ให้ไขว่เขวออกนอกทางสู่ความสำเร็จได้อย่างไรก็ดีปกติคนที่โตเป็นผู้ใหญ่รับผิดชอบ มักจะใส่ใจกับงานอยู่แล้ว เพราะธรรมชาติจะทำให้หยุดคิดยาก แต่เสียอยู่อย่างเดียวคือ ชอบคิดเจ้ากี้เจ้าการแต่เรื่องงานของคนอื่น คอยติ คอยสอดแทรก คอยวิพากษ์วิจารณ์ ในขณะที่รู้ของตัวกลับไม่คิดไม่ดู ซึ่งไม่ส่งผลให้งานของเราดีขึ้น พระพุทธเจ้า จึงทรงสอนให้เป็นนักตรวจตรางาน คือให้มีจิตตะ แล้วก็ทรงให้อาวาฬสาทัตถ์ว่า "ควรตรวจตรางานของตนเอง ทั้งที่ทำแล้วและยังไม่ได้ทำ"

4) วิมังสา การพินิจพิเคราะห์และใช้ปัญญาตรวจสอบงานสุดยอดของวิธีทำงานให้สำเร็จอยู่ในอิทธิบาทข้อสุดท้ายนี้ วิมังสา แปลว่า การพินิจพิเคราะห์ หมายความว่า ทำงานด้วยปัญญา ด้วยสมองคิด ไม่ใช่สักแต่ว่าทำ คนเราแม้จะรักงานแค่ไหนหากมันเพียงใด หรือเอาใจจดจ่ออยู่ตลอดเวลา แต่ถ้าขาดการใช้ปัญญาพิจารณางานด้วยแล้ว ผลที่สุดงานก็คั่งค้างและผิดพลาดจนได้เราอาจลองทบทวนตัวเองนึ่ง ๆ ว่าวันนี้ทั้งวันเราทำอะไรบ้าง สรุปลกับตัวเองว่าทำเพื่ออะไร เราจะได้มีกำลังใจต่อไปในวันต่อ ๆ ไป และไม่ทำผิดพลาดซ้ำอีกเช่นเดิม พร้อมกันนั้นเราจะสามารถเห็นหนทางได้ว่า เส้นทางไหนที่จะนำเราสู่ความสำเร็จได้จริง ๆ

จะเห็นได้ว่า หลักธรรมะที่ใช้ในการทำงาน เป็นเรื่องง่าย ๆ ใกล้ตัว หากเรานำ อิทธิบาท 4 มาปรับใช้ในการทำงาน รักงานที่ทำ ขยันทำงาน รับผิดชอบงาน และรู้จักไตร่ตรองให้ถี่ถ้วน ทางแห่งความสำเร็จคงไม่เกินเอื้อม...เชื่อเถอะ คุณก็ทำได้ ทุกอย่างอยู่ที่ "ใจ"

หมวดความเป็นผู้นำ

ในการดำรงชีวิตไม่ว่าจะเป็นด้านครอบครัว หรือในหน้าที่การงาน ผู้นำคือคนที่นำความสำเร็จมาให้ ครอบครัวจะเป็นสุข ผู้นำครอบครัวต้องมีคุณธรรมหรือหลักธรรมประจำใจ ผู้นำในด้านการงานเองก็ต้องมีเช่นกัน เพราะคนที่เป็นผู้นำจะมีลักษณะเด่น

เฉพาะตัว เป็นที่ไว้วางใจของบุคคลรอบข้าง ข้าพเจ้าจึงนำหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ เพื่อให้ตนเองมีลักษณะผู้นำที่ดี โดยใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ดังนี้

1) เมตตา ความเมตตาคือความรู้สึก เอ็นดูสงสารผู้อื่นไม่ว่าจะเป็น เด็ก คนชรา หรือบุคคลอื่นอันความเมตตานี้อาจจะเกิดมาจากความสงสารที่บุคคลนั้นคงตกอยู่ในความทุกข์ หรือความเศร้าหมอง จากเหตุทั้งปวง สำหรับผู้นำที่ดีความยึดหลักข้อนี้ “เอาใจเขามาใส่ใจเรา” เมตตาผู้อื่นรอบข้างไม่ว่าแม่แต่ลูกน้องผู้ร่วมงาน หรือคนที่ตำแหน่งต่ำกว่า ความเมตตาจะทำให้เรามีพลังดึงดูดและรักใคร่จากคนรอบข้าง

2) กรุณา คนในสังคมทุกทุกสังคมหากมีคนทำอะไรด้วยตนเองไม่ได้ก็ย่อมได้รับความช่วยเหลือจากผู้อื่นรอบตัว การเข้าไปให้ความช่วยเหลือผู้ไม่รู้ ผู้ประสบภัย หรือให้รอดพ้นจากความทุกข์นั้นก็ล้วนแต่เป็นบุญจากความกรุณา การช่วยเหลือนั้นไม่ใช่แต่เพียงผู้มีบุญคุณถึงแม้ว่า คนนั้นเป็นคนไม่ดี คนนี้เป็นคนไม่ดี ไม่ว่าจะเป็นมิตรหรือเป็นศัตรูเราก็ช่วยได้ บ่อยครั้งอคติ ลดความถือตัว ความตระหนี่ เพื่อเป็นหนทางในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน หากท่านผู้นำ ผู้บริหารยึดถือหัวข้อนี้ไว้ รับรองได้เลยว่าจะมีแต่คนรักใคร่แม่แต่สัตว์ก็ยิ่งกระตือรือร้นเข้ามาหาในความมีเมตตากรุณา

3) มุทิตา การเป็นผู้นำที่แท้จริงควรจะวางตัวเองให้ ไร้ซึ่งการอิจฉา ริษยา และคอยสนับสนุนให้กำลังใจรวมถึงยินดีกับสิ่งดีที่เกิดขึ้นกับลูกน้อง เพื่อนร่วมงาน และคนในสังคมของตน ในยามที่คนในสังคมทำพลาดก็พร้อมน้อมรับและให้อภัยคอยตักเตือนแก้ไขไม่ใช่โกรธเป็นพินเป็นไฟ

4) อุเบกขา การวางนิ่งเฉยต่อการทำร้ายจากกาย วาจา ใจ หรือหากได้ยินการดุด่าด่าทอ ก็ให้ถือเสียว่าเราเคยทำกรรมมากับเขา และเราก็ได้ชดใช้กรรมแล้ว สิ่งที่เราควรกระทำที่สุดก็คือการอภัยให้กับความโกรธ ความริษยา นิินทาใส่ที่ย่อมเกิดขึ้นเป็นธรรมดากับหัวหน้าหรือผู้นำคน การปกครองคนมากมายหลากหลายความคิดคงจะหลีกเลี่ยงไม่พ้นเรื่องนี้

ความแตกต่างระหว่าง ความเคารพกับความถ่อมตน

ความเคารพ เป็นการปรารถนาผู้อื่น คือตระหนักในคุณค่าความดีของผู้อื่น พบใครก็คอยจ้องหาข้อดีของเขา ไม่จับผิดสามารถประเมินคุณค่าของ ผู้อื่นได้ตามความเป็นจริง แล้วแสดงอาการเคารพนับถือด้วยกาย วาจา ใจ

ความถ่อมตน เป็นการปรารถนาตนเอง คือคอยตามพิจารณาข้อบกพร่องของตนเอง จับผิดตัวเอง สามารถประเมินค่าของตนเองได้ถูกต้องตามความเป็นจริง ไม่อวดดีถือดี สามารถน้อมตัวลงเพื่อถ่ายทอดคุณค่าความดีของผู้อื่นเข้าสู่ตนเองได้อย่างเต็มที่

คนที่มีความเคารพอาจขาดความถ่อมตนก็ได้ เช่น บางคนเมื่อพบคนดีก็ตระหนักในความดีความสามารถของเขา คือมีความเคารพแต่ขณะเดียวกัน ถ้าจะให้อ่อนเข้าไปหาเขาทำไม่ได้ ชอบเอาตัวเข้าไปเทียบด้วย แล้วใจของตัวก็พองรับทันทีว่า “ถึงเอ็งจะแฉ่ แต่ข้าก็หนึ่งเหมือนกัน” ใจของเขาจะพองเหมือน อิงอ่างพองลม คอยแต่คิดว่า “ข้าวิเศษกว่า” ทุกที สิ่งที่คุณทั่วไปหลงถือเอาทำให้ถือตัว

1) ขาดดีตระกูล เช่น คิดว่า “ตระกูลฉันนี้เป็นตระกูลใหญ่ เชื้อสาย ผู้ดีเก่า พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ก็รุ่นที่รุ่นนี้ชื่อเสียงโด่งดังมาตลอด คนอื่นจะมาเทียบฉันได้อย่างไร” เมื่อหลงถือว่าตนมีชาติตระกูลสูงกว่าผู้อื่น ความถือตัวก็เกิดขึ้น

2) ทรัพย์สินสมบัติ เช่น คิดว่า “ทรัพย์สินเงินทองของฉันมีมากมาย จะซื้อจะหาอะไรก็ได้ยังไงใจ ไม่เห็นจะต้องไปง้อ ไปเกรงใจใคร” เมื่อหลงถือว่าตนมีทรัพย์สินสมบัติมากกว่าผู้อื่น ความถือตัวก็เกิดขึ้น

3) รูปร่างหน้าตา เช่น คิดว่า “ฉันนี้สวยน้อยกว่าใครเสียเมื่อไหร่ดูซี ผิวก็ละเอียด จมูกก็โด่ง ตาก็กลม นางงามจักรวาลที่ว่าสวย ๆ ลงมาเทียบกันดูซักทีเถอะน่า ไม่น่าหรอกว่าใครสวยกว่ากัน” เมื่อหลงถือว่าตนมีรูปร่างหน้าตาดีกว่าผู้อื่น ความถือตัวก็เกิดขึ้น

4) ความรู้ความสามารถ เช่น คิดว่า “ฉันนี้ความรู้ระดับปริญญาโท ปริญญาเอก ปริญญา ที่ไหนที่ว่ายาก ๆ กวาดมาหมดแล้ว ฝีมือก็แน่นกว่าใคร ใคร ๆ ก็สู้ฉันไม่ได้” เมื่อหลงถือว่าตนมีความรู้ความสามารถสูงกว่าผู้อื่น ความถือตัว ก็เกิดขึ้น

5) ยศตำแหน่ง เช่น คิดว่า “ฉันนี้มันชั้นผู้ช่วยราชการกอง อธิบดี ปลัดกระทรวง ซี 8 ซี 9 ซี 10 ซี 11 แล้วใครจะมาแฉ่เท่าฉัน” เมื่อหลงถือว่าตนมียศตำแหน่งสูงกว่าผู้อื่น ความถือตัวก็เกิดขึ้น

6) บริวาร เช่น คิดว่า “สมัครพรรคพวก ลูกน้องฉันมีเยอะแยะใครจะกล้ามาท้อ ใครจะกล้ามากำเริบเสิบสาน” เมื่อหลงถือว่าตนมีบริวารมากกว่าผู้อื่น ความถือตัวก็เกิดขึ้น

คนทั่วไปมักหลงยึดเอาสิ่งต่าง ๆ 6 ประการนี้ เป็นข้อถือดีของตัวเอง ไม่เคยคิดว่าสิ่งต่าง ๆ ที่ว่านั้น มันจะเป็นของเราตลอดไปหรือไม่ จิริงยังยืนหรือเปล่า ที่ว่าหล่อ ๆ สวย ๆ พออายุสักหกสิบเจ็ดสิบจะมีใครอยากมอง เศรษฐี มหาเศรษฐี ทำการค้าผิดพลาดเข้า ล่มจมกลายเป็นยาจกภายในวันเดียวก็มีตัวอย่างมากมายแล้ว และถึงจะเป็นเศรษฐีไปจนตายก็ใช้ว่าจะชนเงินชนทองไปปรโลกด้วยได้เมื่อไหร่ ถ้าไม่รู้จักสร้างคุณงามความดี ถึงมีเงินทองมากเท่าไรก็ไม่พ้นทุกข์ไปได้ ยิ่งรวยมากก็ยิ่งทุกข์มาก ทั้งหา ห่วง

หวง ยศตำแหน่ง บริวารนั้นก็มีไว้จะคงอยู่กับเราอย่างนั้นตลอดไป ทุกอย่างไม่มีอะไรแน่นอน ไม่ใช่เป็นของเราจริง ๆ เป็นเพียงสิ่งสมมุติกันขึ้นเพื่อให้คนในสังคมทำงานตามหน้าที่ของตนเท่านั้น สิ่งที่จะคงอยู่กับตัวเราอย่างแน่นอน และช่วยให้เราพ้นทุกข์ได้จริง ๆ คือความดีในตัวของเราต่างหาก

และการที่เราถือตัวเย่อหยิ่งทะนงตนนั้น มันทำให้อะไรในตัวเราดีขึ้นบ้าง จะทำให้คนอื่นนับถือว่าตัวเรายังใหญ่ก็หาไม่ได้ รังแต่จะทำให้เขาเกลียดชังหมิ่นหน้า เหมือนคนอยากให้คนอื่นรู้ว่าตัวอ้วนท้วนสมบูรณ์ จึงอมลมเข้าเต็มปากทำให้แก้มตุ่ย ใครเห็นเข้าแทนที่จะชม เขาก็มีแต่จะหัวเราะเยาะ และขึ้นอมลมอยู่อย่างนั้น ชาวักกินไม่ได้ น้ำก็กินไม่ได้ ตัวก็มีแต่จะผอมซูบซีดลงทุกที

แท้จริง ผู้ที่จะเป็นผู้ยิ่งใหญ่ ได้รับการยกย่องนับถือจากคนอื่นทั้งกายและใจนั้น จะต้องเป็นผู้มีความอ่อนน้อม ถ่อมตนอย่างเต็มที่เท่านั้น ผู้ที่ฉลาด จึงไม่ควรหลงยึดเอาสิ่งเหล่านี้มาทำให้ตนเกิดความถือตัว

โทษของการอวดดีถือดี

1) ทำให้เสียตน เพราะเป็นคนรับความดีจากคนอื่นไม่ได้ กลัวเสียเกียรติ ประเมินค่าตน สูงกว่าความเป็นจริง คิดแต่ว่าเราดีอยู่แล้ว ใคร ๆ ก็สู้เราไม่ได้ โบราณท่านจึงมีคำสอนเตือนใจไว้ว่า”ลูกท่านหลานเธอ ลูกเจ้าบ้านหลานเจ้าวัด มักจะเอาดีไม่ค่อยได้” เพราะมักจะติดนิสัยอวดดีถือตัว ยโสโอหัง จึงไม่มีใครอยากแนะนำสั่งสอนให้ ทำผิดก็ไม่มีการเตือน สุดท้ายก็คบอยู่แต่กับพวกประจบสอพลอ ทำผิดถล่ำลิกไปทุกที่จนสุดทางแก่

2) ทำให้เสียมิตร เพราะเป็นคนเจ้ายศเจ้าอย่าง ที่ไม่ควรถือก็ถือ ไม่ควรโกรธก็โกรธ จึงไม่มีใครอยากคบด้วย คนพวกนี้ถึงแม้ในเบื้องต้นอยากจะทำความดี แต่ทำไปได้ไม่กี่น้ำก็จอดเพราะไม่มีใครสนับสนุน เป็นเหมือนเจดีย์ฐานแคบ ไม่สามารถสร้างให้สูงขึ้นไปได้

3) ทำให้เสียหมู่คณะ เพราะเป็นคนอวดเบ่ง จะเอาแต่อภิสิทธิ์ ทำให้เสียระเบียบวินัยหมู่คณะแตกแยก หมู่คณะใดที่สมาชิกมีความอ่อนน้อมถ่อมตน แม้บางครั้งจะมีการทะเลาะเบาะแว้งกันบ้างแต่ไม่นานก็สามารถสมานสามัคคี ป้องกันอันตรายทั้งหลายได้โดยง่าย เหมือนดินเหนียวในท้องนายามหน้าแล้งก็แตกกระแหงเป็นร่องลึก ดูเหมือนไม่มีทางที่จะประสานรวมกันได้อีกแล้ว แต่พอฝนตกลงมาชุ่มเดียวก็สามารถประสานกันเป็นผืนเดียวกันได้อย่างน่าอัศจรรย์

สรุปความ

การที่คนเราจะอยู่ร่วมกันด้วยส่วนหมู่คณะใดที่สมาชิกมีความถือตัวจัด จึงไม่มีทางที่หมู่คณะนั้นจะเกิดความสมานสามัคคีกันได้ เหมือนดินทรายที่แม้ฝนจะตกจนน้ำท่วมฟ้าก็ไม่มีทางประสานรวมกันได้สนิท เช่นประเทศอินเดียในอดีตซึ่งพลเมืองมีความถือตัวจัด แบ่งชั้นวรรณะกันอย่างหนัก แม้เพียงคนวรรณะสูงไปเห็นคนวรรณะต่ำ เห็นคนจัณฑาลเข้าก็ต้องรีบไปเอาน้ำล้างตา เพราะกลัวเสนียดจัญไรจะติด เพราะถือตัวกันอย่างนี้ พอถึงคราวมีข้าศึกถูกราน เลยไม่มีใครช่วยใครกำจัดศัตรู ปลอ่ยให้ศัตรูเข้ายึดครองประเทศโดยง่าย พวกคนวรรณะต่ำก็คิดว่า ดีแล้ว คนวรรณะสูง ๆ จะได้รู้สึกเสียบ้าง คนวรรณะสูงด้วยตนเองก็ยังถือตัวทะเลาะเบาะแว้งกันเอง เพราะถือตัว กันอย่างนี้ แม้มีพลเมืองมากหลายร้อยล้านคนก็ยังตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ ซึ่งส่งทหารมาเพียงแค่หยิบมือเดียว

จากที่กล่าวมา หากผู้นำถือตนว่าเป็นผู้บังคับบัญชา เป็นผู้มียศสูงใหญ่เสียแล้ว ย่อมทำการงานใดไม่สำเร็จ ย่อมประสบแต่ความล้มเหลว เพราะคอยแต่ยกตนข่มท่าน ไม่มีจิตใจเอื้ออารี ไม่ฟังคำแนะนำของผู้ลูกน้อง บุคคลผู้นั้นย่อมเป็นผู้นำที่ดีไม่ได้ แต่ถ้าผู้นำนั้นมีความถ่อมตน ไม่โอ้อวด ไม่ยกตนข่มท่าน ลูกน้องย่อมทำตามคำสั่งอย่างดี และอาจจะจนบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ด้วย ดังที่มีผู้กล่าวไว้ว่า “การเป็น “ผู้นำ” ไม่ใช่ ผู้ที่อยากเดินนำผู้อื่น แต่การเป็น “ผู้นำที่ดี” ต้องอยากให้ผู้อื่นเดินตาม”

ดังนั้น ชีวิตคนเราตั้งแต่เกิดมา ย่อมมีพ่อแม่เป็นผู้เลี้ยงดู อบรมดูแลเอาใจใส่ให้การศึกษา จนกระทั่งมีการงานอาชีพ มีครอบครัว ในชีวิตคนเราย่อมได้พบเจอกับสิ่งต่างๆ การที่เราจะตั้งมั่นดำรงตนให้เป็นคนดีได้ เราต้องมีหลักธรรมประจำใจ หมั่นยึดถือปฏิบัติ และทำให้เป็นรูปธรรม ปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างแก่บุตรธิดาแก่ลูกน้อง หรือผู้บังคับบัญชา เรามีโอกาสที่จะสร้างตนให้เป็นคนดี ก็พึงอย่าละทิ้งโอกาสนั้นเสีย เพราะการประพฤติปฏิบัติดี ย่อมทำให้เรามีความสุข ประสบความสำเร็จในอาชีพต่อไป

“ แม้ไม่ได้เป็นผู้ยิ่งใหญ่

ความสามารถก็มีเพียงเล็กน้อย

แต่ทุกชีวิต ก็ทำสิ่งที่ยิ่งใหญ่ได้

สิ่งนั้นคือ ความดี ”

บรรณานุกรม

- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ (ฉบับประมวลศัพท์)**. กรุงเทพฯ :โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2558). **ธรรมานุญชีวิต**. (ออนไลน์). www.dhammajak.net/board/viewtopic.php?t=6642.
- พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2545). เล่มที่ 11 ที่ชนิกาย ปาฎิกวรรค ข้อ 203 ถึง 206.
- มงคลชีวิต 38 ประการ**. (2563). (ออนไลน์), <https://wow.in.th/jWrPy>, สืบค้นวันที่ 5 มกราคม 2563.
- หมวดครอบครัว. (2563). มงคล 38 ประการ**. (ออนไลน์). <https://wow.in.th/zSWcv>, สืบค้นวันที่ 6 มกราคม 2563.